

راه های ترویج و تقویت فرهنگ ایثار در جامعه

محقق: کبری بنی

چکیده:

پژوهش حاضر با عنوان راه های ترویج و تقویت فرهنگ ایثار در جامعه انجام شده است. شناساندن، ترویج و تقویت فرهنگ ایثار و شهادت برای جامعه و به خصوص نسل های کنونی یکی از مهم ترین و اساسی ترین وظیفه - مسئولین، رسانه های جمعی و نهادهای فرهنگی و اجتماعی است تا در مقابل دشمنان اسلام که تمام سعی و تلاش خویش را در بی اهمیت جلوه دادن ارزش های ایثار در اسلام می کند. بنابراین ترویج و تقویت و تعریف - فرهنگ ایثار مانند دیگر مفاهیم اقتصادی، سیاسی و ... امری ضروری می باشد.

کلید واژه ها: فرهنگ - تقویت - ایثار

مقدمه:

با توجه به اهمیت تقویت روحیه گذشت وایثار و ترویج فرهنگ ایثار که موجب رشد روحی و معنوی و حلول بسیاری از مشکلات در جامعه می‌باشد در این نوشتار راه‌های ترویج فرهنگ ایثار را در جامعه مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار می‌دهیم.

۱- ایثار در آبات

قرآن کریم با بیان شواهد و نمونه‌هایی، ایثار را در ابعاد مختلف ستوده است، از جمله:

الف) حضرت ابراهیم (علیه السلام) را به عنوان بنیان گذار ایثار می‌ستاید^۱ که از خدایان و بت‌های مشرکان بیزاری جسته، ترسی به خود راه نداد و جان برکف، بت‌ها را در هم شکست و فریاد برآورد که «اف بر شما و بر چیزهایی که جز خدا می‌پرستید».^۲

همچنین در جریان ذبح حضرت اسماعیل، وقتی ابراهیم (علیه السلام) خواب خویش را به عمل تبدیل کرد و از آن آزمایش الهی پیروزمندانه بیرون آمد، خداوند او را این‌گونه ستود:

«سَلَامٌ عَلَى إِبْرَاهِيمَ» «كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ» «إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ»

سلام علی ابراهیم سلام بر ابراهیم، ما نیکوکاران را این چنین پاداش می‌دهیم او از بندگان مؤمن ما بود.^۳ ب) در بیان ایثار جانی حضرت علی (علیه السلام) می‌فرماید: «بعضی از مردم برای به دست آوردن خشنودی خدا جان خویشرا فدا می‌کنند».^۴ در جریان محاصره‌ی خانه‌ی پیامبر (صلی الله علیه وآلہ وسلم) به وسیله‌ی شمشیرزنان قریش در لیله المبیت بود که علی (علیه السلام) با ایثار عجیبی خود را در کانون خطر افکند و جان پیامبر (صلی الله علیه وآلہ وسلم) را نجات داد. حتی در بعضی از تواریخ آمده که قبل از آن نیز دشمنان، نقشه‌ی کشتن پیامبر (صلی الله علیه وآلہ وسلم) را کشیده بودند و ابوطالب از این موضوع سخت نگران بود.^۵ ج) در جای دیگر ایثار مالی خاندان پیامبر را چنین می‌ستاید:

^۱. روح الله، خمینی، صحیفه نور، ج ۱۹، تهران، مجموعه آثار امام (رحمه الله علیه)، ۱۳۷۵، ص ۵۳

^۲. انبیاء، آیه ۶۷

^۳. صافات، آیات ۱۰۹-۱۱۱

^۴. بقره، آیه ۲۰۷

^۵. ناصر، مکارم شیرازی، بیام امام علی (علیه السلام) شرح تازه و جامعی بر نهج البلاغه، ج ۲، چاپ سوم، تهران، دارالکتاب الاسلامیه، ۱۳۸۵

«وَيُطْعِمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِينًا وَتَيْمًا وَأَسِيرًا»

«غذای خویش را با آن که آن را دوست دارند، به مسکین و تیم و اسیر می خورانند.»^۱

د) همچنین از انصار که در حال فقر، از برادران مهاجر خود، با تقسیم اموال و خانه های خویش پذیرایی کردند

و آنان را بر خود مقدم داشتند. این گونه تمجید می کند.:

«وَيُؤْثِرُونَ عَلَى أَنفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةً»

«دیگران را بر خود مقدم می دارند، هر چند خود، فقیر و نیازمند باشند.»^۲

ه) نمونه دیگر، رزمندگان واشارگرانی اند که با تجاوز گران می جنگند و آنها را در هم می کوبند، یا برای باز

گرفتن حقوق از دست رفته خود و ملت شان فدا کاری می کنند، یا به جهت قطع زنجیر بر دگری، رهائی از قید

اسارت و رسیدن به استقلال و آزادی دست به اسلحه می برند و جان بر کف، جهاد و مبارزه می نمایند.

«وَمَن يُقَاتِلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيُقْتَلُ أَوْ يَعْلِبُ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا»

«و آن کس که در راه خدا پیکار کند و کشته شود یا پیروز گردد پاداش بزرگی به او خواهیم داد.»^۳

سرنوشت مجاهدانی که عاشقانه و آگاهانه به میدان رزم شتافته اند و در راه خدا مبارزه می نمایند از دو حال

خارج نیست یا شهید می شوند و یا با درهم کوییدن دشمن، بر او پیروز می گردند و در هر صورت از پاداش

بزرگ الهی بهره مند می شوند. و در آیه دیگر می فرماید:

« لَا يَسْتَوِي الْقَاعِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ عَيْنُ أُولَى الضَّرَرِ وَالْمُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ فَضَلَّ اللَّهُ

الْمُجَاهِدِينَ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ عَلَى الْقَاعِدِينَ دَرَجَةٌ وَكُلُّاً وَعَدَ اللَّهُ الْحُسْنَى وَفَضَلَّ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ

«أَجْرًا عَظِيمًا»

^۱. انسان، آیه ۸

^۲. حشر، آیه ۹

^۳. نساء، آیه ۷۴

^۴. همان، آیه ۹۵

(افراد با ایمانی که بدون بیماری و ناراحتی از جهاد باز داشتند با مجاهدانی را که با مال و جان خود جهاد نمودند بر قاعدان برتر بخشیده.^۳ و در این آیه از مقام ارجمند ایثارگران و مبارزان در راه خدا چنین دفاع می‌کند.

«أَجَعْلُتُمْ سِقَايَةَ الْحَاجِ وَعِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامَ كَمَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَجَاهَدَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَوُونَ عِنْدَ اللَّهِ»

«آیا سیراب کردن حاجیان خانه خدا و آباد ساختن مسجدالحرام را همانند کسی قرار دادید که ایمان به خدا وروز قیامت آورده و در راه خدا جهاد کرده است. این هردو هرگز نزد خدا مساوی نیستند.»^۱

۲- ایثار در روایات

ابان بن تغلب از امام صادق(علیه السلام) پرسید: «مرا از حق مؤمن بر مؤمن، آگاه فرماد. امام(علیه السلام) فرمود: ابان! این موضوع را بگذار واز آن بگذر.» گفتنم فدایت شوم. و به ایشان اصرار ورزیدم. پس فرمود: «ای ابان! از حقوق مؤمن بر مؤمن این است که دارایی ات را با او به دو نیم تقسیم کنی» سپس به من - نگریست و چو حالت (اعجاب) مرادید، فرمود: «ای ابان! مگر نمی‌دانی که خدا از ایثارگران، یاد کرده است، حدیث گفته چرا؟ فدایت شوم، فرمود: «هرگاه دارایی ات را با او قسمت کنی، هنوز ایثار نکرده‌ای، بلکه تو و او یکسانید. وقتی ایثار می‌کنی که از نیمی دیگر هم به او بدھی.»^۲

- ابو بصیر به امام باقر(علیه السلام) گفت: کدام صدقه برتر است؟ فرمود: دهش بینوا. این سخن خدا را نشنیده ای که «ودیگران را بر خویشتن، مقدم می‌دارند. هر چند خودشان نیازمند باشند.» آیا در اینجا مازادی می‌بینی؟^۳

- امام علی(علیه السلام) می‌فرمایند: «کسی که ایثار کند، سزامند نام برداری به فضیلت است.»

- امام علی(علیه السلام) می‌فرمایند: «ایثار کردن، یک فضیلت است و انحصر طلبی یک رذیلت.»

^۱. توبه، آیه ۱۹

^۲. محمد بن یعقوب بن اسحاق الرازی، الکلینی، اصول کافی، ج ۶، چاپ اعتماد، قم، انتشارات اسوه، ۱۳۷۲، ص ۳۲۵

^۳. همان، ص ۳۳۵

-اعتماد به نفس

-کترل خشم

-انجام وظیفه و مسئولیت

-پرکاری و کم حرفی و امید به زندگی

-روحیه ایمان میزان توکل در زندگی، ترس از خدا^۱

حاصل آن که ایثارگری تجربه‌ای است که احساس شادمانی و شمر بخش بودن را در انسان زنده می‌کند و کسانی که یاد گرفته‌اند در نهایت صمیمیت و بدون خود نمایی، به دیگران خدمت کند عمق‌ترین لذت زندگی و موفقیت واقعی را درک می‌کنند.

انسان را روحیه ایثارگری می‌تواند با ایجاد تغییر مثبت در زندگی دیگران، محیط زندگی خود را دگرگون سازد و خود و فرزندانش در شرایط بهتر و متفاوتی زندگی کنند. از جمله عوامل مؤثر بر ترویج فرهنگ ایثار نماز، مسجد، فرهنگ عاشورا و کربلا، اعتقاد به ولایت، کتاب درسی و... هستند.

---

^۱. ریچارد، دفت، مبانی طراحی سازمان، ترجمه: محمد، اعرابی و علی، پارساییان، تهران، ۱۹۸۸، ص ۴۶۳-۴۶۵.

نتیجه گیری:

به طور قطع فرهنگ مبتنی بر ایثار و شهادت که در بستر معنویت شکل گرفته است، یکی از عوامل کلیدی و تعیین کننده است که در دوران مقدس تجلی یافت. رمز موفقیت رزم‌مندان اسلام این بود که از معنویات و آثار ارزشمندانه در همه شئون استفاده نمودند. نهادینه کردن فرهنگ ایثار و شهادت مستلزم بازگشت به دوران دفاع مقدس واستفاده از تمامی ظرفیت‌ها و توانمندی‌های موجود می‌باشد و باید فرهنگ ایثار و شهادت به دغدغه عمومی آحاد مختلف مردم، مسئولان و رسانه‌ها تبدیل شود.

فهرست منابع

*قرآن

- ۱-اعرابی،حسین،روانشناسی ایثار،تهران،پایگاه اطلاع رسانی فرهنگی شاهد،۱۳۸۳
- ۲-آرمند،محمد،بررسی جایگاه ومیزان درج آثار و مفاهیم شهید و شهادت در کتب درسی آموزش و پژوهش،تهران،دفتر تحقیق و پژوهشی بنیاد شهید و انقلاب اسلامی،۱۳۷۷
- ۳-ابن منظور،محمدبن مکرم،تاریخ دمشق،قم،نشر دارالفنون،۱۴۰۴
- ۴-. آمدی عبدالرحمٰن بن محمد،غیرالحکم،مترجم:مهّدی رجایی،ج ۱،قم،دارالکتاب الاسلامیه،حکمت ۱۳۳۶،۱۳۴۵
- ۵-باقری،مسلم،میری،محسن،راهنکارهای فرهنگ ایثار و شهادت در جامعه،مازندران،مجموعه مقالات پژوهشی دانشگاه مازندران،۱۳۸۷
- ۶-براتی پور،عباس،دل و دریا،تهران،انتشارات سوره ی مهر،۱۳۸۴
- ۷-پسندیده،محمد Mehdi،بررسی میزان تأثیرگذاری گنجینه شهدا در تعیین نگرش دانش آموزان دیدارکننده،تهران،دفتر تحقیق و پژوهش انقلاب اسلامی،۱۳۷۸
- ۸-خمینی،روح الله،صحیفه نور،ج ۱۹،تهران،مجموعه آثار امام(رحمه الله علیه)،۱۳۷۵
- ۹-دفت،ریچارد،مبانی طراحی سازمان،ترجمه:محمد اعرابی و علی،پارساییان،تهران،۱۹۸۸
- ۱۰-رحمیان،علی،مجموعه مقالات ایثار و شهادت،تهران،دبیرخانه شورای نظارت و ترویج فرهنگ ایثار و شهادت،۱۳۸۴

۱۱- سبحانی فرد، غلامعلی، مجموعه مقالات ایثار و شهادت، راهکارهای تقویت فرهنگ ایثار و شهادت در بین

دانش آموزان و دانش جویان، دانشگاه زنجان، ۱۳۸۹

۱۲- شیروانی، علی، نهج البلاغه، خطبه ۱۱، قم، دفترنشر معارف، ۱۳۹۰

۱۳- قاسمی، محمد، پایان نامه نظرسنجی عمومی درمورد راه های حفظ و تقویت روحیه ایثارگری و تعیین

انتظارات آنان از ایثارگران، ۱۳۹۲

۱۴- کلینی، محمدبن یعقوب بن اسحاق الرازی، اصول کافی، ج ۶، چاپ اعتماد، قم، انتشارات اسوه، ۱۳۷۲

۱۵- مکارم شیرازی، ناصر، پیام امام علی (علیه السلام) شرح تازه و جامعی بر نهج البلاغه، ج ۲، چاپ

سوم، تهران، دارالكتاب الاسلاميه، ۱۳۸۵

۱۶- مجلسی، محمدباقر، بحار الانوار، ج ۷۹، چاپ دوم، حدیث ۵، تهران، نشردارالمكتب الاسلاميه، ۱۳۸۴

۱۷- مسعودی لاریجانی، اسماعیل، عاشقان بی ادعا، قم، انتشارات خادم الرضا، ۱۳۸۹

۱۸- ودود، حسن، عطر شهادت، تهران، انتشارات عامه، ۱۳۸۹

